

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року

м. Мелітополь, 2019 р.

Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року розроблено за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади.

Зміст документу є виключною думкою авторів та не обов'язково відображає офіційну позицію Міністерства міжнародних справ Канади.

Проект ПРОМІС спрямований на: зміцнення муніципального сектору в Україні; впровадження ефективного демократичного управління та прискорення економічного розвитку шляхом підвищення спроможності українських міст у сфері демократизації врядування та місцевого економічного розвитку; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному й національному рівнях.

www.pleddg.org.ua

Зміст

ВСТУП.....	4
1. МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ СЕО.....	5
2. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСТА МЕЛІТОПОЛЯ НА ПЕРІОД ДО 2030 РОКУ.....	9
3. ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В МІСТІ МЕЛІТОПОЛЬ.....	16
3.1. Ключові екологічні проблеми міста.....	16
3.2. SWOT-аналіз екологічної ситуації в місті.....	17
3.3. Аналіз трендів стану довкілля.....	18
4. АНАЛІЗ ВІДПОВІДНОСТІ ЦІЛЕЙ СТРАТЕГІЇ РЕГІОНАЛЬНИМ ЕКОЛОГІЧНИМ ЦІЛЯМ.....	23
5. ОЦІНКА ВПЛИВУ СТРАТЕГІЇ НА ДОВКІЛЛЯ.....	25
5.1. Можливі чинники змін антропогенного та природного характеру.....	25
5.2. Ймовірний вплив стратегії на складові довкілля.....	25
6. РЕКОМЕНДАЦІЇ СЕО.....	29
7. ОРГАНІЗАЦІЯ МОНІТОРИНГУ ФАКТИЧНОГО ВПЛИВУ СТРАТЕГІЇ НА ДОВКІЛЛЯ.....	31
8. ВИСНОВКИ.....	333
ДОДАТОК 1. СПИСОК УЧАСНИКІВ РОБОЧОЇ ГРУПИ ЗІ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ	

Вступ

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм дає можливість зосередитися на всебічному аналізі можливого впливу планованої діяльності на довкілля та використовувати результати цього аналізу для запобігання або пом'якшення екологічних наслідків в процесі стратегічного планування. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля та сприяння інтеграції екологічних факторів у підготовку планів і програм з метою забезпечення збалансованого (сталого) розвитку.

В Україні створені передумови для імплементації процесу СЕО, пов'язані з розвитком стратегічного планування та національної практики застосування екологічної оцінки.

Стратегічна екологічна оцінка Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року здійснювалася за підтримки проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС), який впроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Уряду Канади. Для проведення СЕО було створено Робочу групу з СЕО.

1. Методологія проведення СЕО

Методологія ґрунтується на досвіді проведення в Україні стратегічної екологічної оцінки стратегій регіонального розвитку. У 2013–2014 рр. СЕО за цією методологією проводилася для Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року та Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року за сприяння проектів міжнародної технічної допомоги «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України» (Проект РЕОП) і «Місцевий економічний розвиток міст України» (Проект МЕРМ), що впроваджувалися відповідно Конференційною радою Канади та Федерацією канадських муніципалітетів за фінансової підтримки Уряду Канади.

Під час розробки Стратегії розвитку міста Мелітополя та Плану її реалізації використано методологію, яка складається з 6 логічних етапів:

- 1) Організація роботи зі стратегічного планування;
- 2) Аналіз середовища та факторів розвитку територіальної громади;
- 3) Визначення місії, бачення, сценаріїв і напрямів розвитку громади;
- 4) Розробка планів дій (Плану реалізації Стратегії);
- 5) Громадське обговорення та ухвалення Стратегії та Плану її реалізації;
- 6) Моніторинг і впровадження Стратегії.

З метою досягнення відповідності процесів стратегічного планування та стратегічної екологічної оцінки методологія проведення СЕО також складається з шести етапів.

Етап 1. Підготовчий

1.1. Ухвалення рішення про проведення СЕО. На даний момент в Україні не визначена законодавча процедура проведення СЕО. Тому рішення щодо проведення СЕО може бути прийнято міським головою чи міською радою.

1.2. Створення Робочої групи з СЕО та забезпечення її постійної взаємодії з усіма розробниками Стратегії. Робоча група формується з представників органів влади та місцевого самоврядування, експертів з охорони довкілля, науковців, представників громадськості та інших заінтересованих сторін. Робочій групі має бути забезпечений вільний доступ до інформації та можливість надавати коментарі й рекомендації розробникам стратегії.

1.3. Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає необхідність проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я, яким має бути надана можливість прокоментувати проект стратегії та звіт про СЕО.

1.4. Визначення кола заінтересованих сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до консультацій та участі. Успішна й ефективна участь громадськості є важливою для успіху СЕО. Відповідно до Протоколу про СЕО громадськості мають бути надані можливості для участі в СЕО. Проект стратегії та звіт про СЕО мають бути своєчасно доведені до відома громадськості. Заінтересованій громадськості повинна бути надана можливість висловити свою думку щодо проекту стратегії, плану або програми, а також щодо звіту про СЕО. До громадськості в процесі СЕО слід звертатися якомога раніше, а в ідеалі – на момент формування Робочої групи з СЕО. Участь громадськості на цьому ранньому етапі буде свідчити про суспільний інтерес до СЕО, підвищить прозорість процесу СЕО, забезпечить можливість виявлення потенційного конфлікту цінностей різних соціальних груп, а також гарантуватиме, що важливі для громадськості питання будуть розглянуті під час визначення сфери охоплення СЕО. В процесі визначення кола заінтересованих сторін слід звернути увагу на соціальні групи, які потенційно можуть постраждати від погіршення стану довкілля, і на тих, для кого збереження довкілля є одним з основних видів діяльності (науковці, представники громадських екологічних організацій, освітяни).

1.5. Інформування громадськості. Вимоги щодо інформування громадськості сформульовані в ст. 5 «Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» (Орхуська конвенція). Інформування громадськості є важливою складовою на усіх етапах СЕО. На підготовчому етапі необхідно проінформувати про початок процесу СЕО та формування Робочої групи з СЕО.

Етап 2. Визначення сфери охоплення СЕО

2.1. Визначення ключових екологічних проблем. Огляд екологічних проблем необхідний для того, щоб допомогти зосередити СЕО на тих складових довкілля, які є важливими для міста. Наступні питання можуть допомогти у визначенні пріоритетності екологічних проблем: 1) Які проблеми є найдавнішими та найбільш значущими в місті? 2) Які зміни відбуваються в довкіллі? 3) Якою є історія та витоки цих проблем? Група з СЕО має визначити головні екологічні проблеми міста на основі наявних аналітичних матеріалів. Рейтинг цих проблем може бути визначений шляхом експертного опитування членів Робочої групи з СЕО, а також більш широкого соціологічного опитування.

2.2. Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки має охоплювати природні, соціально-економічні та культурні ресурси та взаємозв'язки між ними, а також практику землекористування, на яку може потенційно вплинути будь-який з розроблених альтернативних сценаріїв.

2.3. Проведення консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я щодо того, яка інформація має бути включена до звіту про СЕО.

Етап 3. Оцінка екологічної ситуації на території міста

3.1. Збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Необхідно визначити складові довкілля (як екологічні, так і соціально-культурні), на яких буде зосереджено увагу СЕО. Важливо визначити ключові показники, які характеризують стан складових довкілля (наприклад, показники якості води, показники стану здоров'я населення тощо). Ці показники дадуть можливість особам, котрі приймають рішення, оцінити зміни у довкіллі, зосередивши увагу на тих параметрах, які реагуватимуть на зміни і створюватимуть зворотний зв'язок, а також на тих параметрах, моніторинг яких буде ефективним. Зібрана інформація дасть можливість оцінити поточний стан довкілля.

3.2. Проведення SWOT-аналізу з точки зору екологічної ситуації. SWOT-аналіз дає можливість виявити сильні і слабкі сторони екологічної ситуації в місті, а також можливості й загрози, які впливатимуть на екологічну ситуацію. Виявлення загроз сприятиме оцінці їхнього впливу на довкілля, а визначення можливостей сприятиме пошуку шляхів зменшення впливу планованої діяльності на довкілля.

3.3. Проведення аналізу трендів стану довкілля. Якісна оцінка екологічних проблем розвитку міста в минулому (з наголосом на головні тенденції та очікувані проблеми) є основою для початку розроблення документації з СЕО. В багатьох випадках 50% і більше загального часу на проведення СЕО витрачається саме на визначення базового рівня стану довкілля. Разом з тим, такий аналіз дозволяє оцінити альтернативи пропонованій стратегії розвитку міста, обумовлені об'єктивними тенденціями зміни стану довкілля.

Етап 4. Проведення СЕО (оцінка запропонованих заходів щодо впливу на довкілля та відповідність регіональним екологічним цілям)

4.1. Оцінка ступеню врахування регіональних екологічних цілей в стратегічних і оперативних цілях Стратегії. Група з СЕО оцінює ступінь врахування природоохоронних регіональних цілей в рамках пропонованої стратегії розвитку. Для цього використовуються екологічне законодавство, регіональні стратегічні документи та екологічні програми.

4.2. Проведення консультацій з громадськістю щодо екологічних цілей. Результати оцінки ступеню врахування регіональних екологічних цілей слід обговорити з громадськістю для того, щоб зібрати зауваження та пропозиції і врахувати їх в документації з СЕО.

4.3. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру. Чинники змін у місті можуть бути антропогенними або природними. До чинників змін відносять також регіональну політику та управлінські дії. Зміни екологічної ситуації в місті часто обумовлені синергетичною взаємодією економічних, адміністративних, демографічних і соціально-культурних чинників, а також рівнем розвитку промисловості, сільського господарства, науки і технологій. Чинниками змін можуть бути розширення або скорочення певних галузей економіки (гірничодобувна промисловість, енергетика, сільське господарство, переробна промисловість, лісове господарство тощо); зміна моделей міського та сільського розвитку; розширення або звуження взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом і громадськими організаціями; зміни чисельності населення в місті; зміни у практиці землекористування тощо. Важливо також виокремити чинники локального рівня і чинники, пов'язані з регіональними, національними та глобальними впливами. Чинники більш високого рівня часто пов'язані з національною політикою та міжнародними угодами, спрямованими, наприклад, на збалансований розвиток, збереження біорізноманіття, протидію зміні клімату.

4.4. Проведення оцінки впливу Стратегії на складові довкілля та на стан здоров'я й добробут населення. У випадку, коли у Стратегії передбачаються конкретні заходи і проекти, що мають територіальну прив'язку, група з СЕО оцінює вплив пропонованих заходів на складові довкілля (вплив на атмосферне повітря, воду, ґрунти, природні ресурси, флору і фауну), а також на стан здоров'я та добробут населення (небезпека для здоров'я населення, соціально-економічні наслідки, поводження з відходами, транспорт, розвиток інфраструктури, естетичні характеристики території, використання ландшафтів для рекреаційних цілей тощо). У випадку, коли неможливо чітко визначити територіальну прив'язку конкретних заходів і проектів, оцінка впливів стратегії ґрунтується на експертній оцінці членів робочої групи з СЕО. Для оцінки впливу можуть бути використані контрольні переліки, а також матриці взаємодій, конфліктів і синергізмів. При цьому оцінюються прямі, непрямі, другорядні, сукупні, синергетичні, короткотермінові, тимчасові та довготривалі впливи.

Етап 5. Розроблення документації з СЕО та передача на затвердження

5.1. Підготовка звіту про СЕО та рекомендацій щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Стратегії. Усі етапи проведення СЕО мають знайти своє відображення у звіті про СЕО. На основі проведеного аналізу група з СЕО готує рекомендації щодо запобігання, скорочення або пом'якшення потенційних негативних наслідків для довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації Стратегії. Під час розроблення стратегій розвитку міст досить рідко розглядаються альтернативні стратегії. Частіше використовується більш гнучкий підхід, що передбачає аналіз різноманітних сценаріїв в межах стратегії, який дозволяє розглядати різноманітні сценарії розвитку в усій їх багатоманітності. Тому на основі запропонованих рекомендацій можна розробити один або кілька альтернативних сценаріїв реалізації Стратегії.

5.2. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій заінтересованих органів влади та громадськості. Обговорення документації з СЕО є суттєвою складовою СЕО, оскільки це дозволяє не лише ознайомити громадськість з результатами СЕО, а й зібрати пропозиції заінтересованих органів влади та громадськості до Стратегії. Заінтересовані органи влади можуть оцінити правильність організації процесу СЕО та оцінити якість документації з СЕО.

5.3. Розроблення остаточного проекту документації з СЕО та передача в міську раду для розгляду та ухвалення. Група з СЕО забезпечує врахування у звіті про СЕО рекомендацій заінтересованих органів влади та громадськості (громадських організацій). Невраховані рекомендації також мають бути відображені в документації з СЕО з поясненням причин неврахування. Звіт про СЕО передається органам влади для розгляду та ухвалення. Загалом, рекомендації СЕО мають бути максимально враховані в кінцевому варіанті Стратегії. Розробники Стратегії мають зазначити, які рекомендації були враховані, а які – ні і чому.

5.4. *Забезпечення доступу громадськості до розробленої документації.* Розроблена документація з СЕО має розміщуватися на веб-сайті міської ради поряд із затвердженою стратегією розвитку міста.

Етап 6. Моніторинг фактичного впливу впровадження Стратегії на довкілля

6.1. *Створення системи моніторингу та оцінки впливу Стратегії на довкілля.* Документація з СЕО має містити пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження Стратегії на довкілля. Ця система має враховувати той факт, що планування розвитку – це поступовий процес, який залежить від розроблення та схвалення Стратегії, відбору проектів і програм з її реалізації, моніторингу фактичного впливу та запуску нового циклу планування. СЕО має бути складовою частиною усіх цих етапів планування. У зв'язку з цим, хід реалізації Стратегії необхідно контролювати з врахуванням: 1) показників, які характеризують виконання природоохоронних заходів під час реалізації Стратегії; 2) результатів ОВНС окремих проектів, які виконуватимуться в рамках Стратегії. Результати такого моніторингу необхідно буде враховувати під час оновлення Стратегії або підготовки нових стратегічних документів.

6.2. *Утворення робочого органу з моніторингу впливу Стратегії на довкілля.* Для моніторингу впливу Стратегії на довкілля має бути створений робочий орган. Цей орган може функціонувати у складі робочої групи з моніторингу стратегії. До його складу можуть увійти члени робочої групи з СЕО, а також представники громадськості. Робочий орган з моніторингу має забезпечити доступ громадськості та органів влади до результатів моніторингу.

2. Стратегія розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року

Бажана «траєкторія» розвитку, що має привести громаду міста до стратегічного бачення (див. вставку 1) складається з низки стратегічних напрямів розвитку (рис. 1). Стратегічні напрями на бажаній «траєкторії» розвитку вказують на шляхи досягнення саме цього стратегічного бачення. Кожен зі стратегічних напрямів конкретизується у стратегічних і оперативних цілях. Для кожної оперативної цілі розроблені завдання та сфери реалізації проектів (табл. 1).

Вставка 1

Стратегічне бачення розвитку міста Мелітополя

Мелітополь – відкрите місто для підприємницької успішності, інноваційний сервісний та логістичний центр Північного Приазов'я, готовий до міжнародної співпраці. Територія для розвитку точного експортно орієнтованого машинобудування. Інноваційний центр переробної та харчової промисловості, заснованих на новітніх технологіях, забезпечених високопрофесійними кадрами.

Модерновий та привабливий здоров'я зберігаючий, інклюзивний міський простір, що створює можливості для успішного розвитку особистості: освіти, спорту, міжкультурного діалогу. «Зелена перлина» українських степів, місто креативних індустрій та туризму, комфортне для людей різних культур.

Стратегічні напрями розвитку		
А. Місто розвинутого бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування	В. Місто ресурсоефективної та екобезпечної інфраструктури	С. Місто ефективного врядування та сучасних публічних послуг
Стратегічні цілі		
А.1. Залучення інвестицій та інфраструктура підтримки розвитку бізнесу	В.1. Підвищення ефективності міської інфраструктури	С.1. Формування ефективної політики партнерства в муніципальному управлінні
А.2. Формування сприятливого бізнес-середовища та просування продукції на зовнішні ринки	В.2. Підвищення енергоефективності та безпечності житлового фонду	С.2. Підвищення якості надання медичних послуг
А.3. Розвиток трудового потенціалу	В.3. Покращення стану довкілля та екологічної безпеки міста	С.3. Формування сучасного інклюзивного культурного, освітнього та спортивного простору міста
А.4. Муніципальний маркетинг та розвиток туризму	В.4. Привабливі безпечні публічні простори та транспортна інфраструктура	С.4. Забезпечення правопорядку та підвищення безпеки

Рис. 1. Схема Стратегії розвитку міста Мелітополя

Таблиця 1. Стратегічні напрями, стратегічні й оперативні цілі та оперативні завдання Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
Стратегічний напрям розвитку А. Місто розвинуеного бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування	
<i>Стратегічна ціль А.1. Залучення інвестицій та інфраструктура підтримки розвитку бізнесу</i>	
А.1.1. Розвиток інженерної інфраструктури для бізнесу	Сприяння розвитку інфраструктури для відновлюваної енергетики. Забезпечення транспортування електроенергії в інвестиційно перспективних районах. Розбудова інженерних мереж у інвестиційно привабливих районах міста.
А.1.2. Розвиток логістики	Створення логістичних центрів. Запровадження інновацій у логістиці. Розбудова мережі транспортних магістралей в інвестиційно -перспективних районах міста. Створення регіонального аеропорту. Створення розвинуеної логістичної мережі.
А.1.3. Створення якісних інвестиційних продуктів та умов для інвестування	Підтримка проєктів державно-приватного партнерства. Розвиток техно-, та індустріальних парків. Підготовка інвестиційних ділянок типу «браунфілд» та «грінфілд». Створення інвестиційного порталу. Створення містобудівного кадастру у вільному доступі. Забезпечення вільного доступу до інвестиційних ресурсів. Розроблення та врахування критеріїв екологічної безпечності інвестиційних проєктів під час підготовки та відбору інвестиційних пропозицій. Проведення комплексної еколого-містобудівної реабілітації «браунфілдів» для поліпшення екологічного стану міста, покращення естетичних якостей міського середовища та його мікроклімату.
А.1.4. Просування інвестиційного потенціалу міста	Інституційне супроводження залучення інвестицій. Оцінка інвестиційної привабливості міста та її презентація. Проведення інформаційних кампаній щодо інформування про можливості інвестування в місто.
<i>Стратегічна ціль А 2. Формування сприятливого бізнес-середовища та просування продукції на зовнішні ринки</i>	
А.2.1. Розбудова регіональних економічних кластерів	Розвиток кластерів та інших форм кооперації МСП. Створення машинобудівного та агропромислового кластерів.
А.2.2. Просування продукції місцевих виробників на внутрішньому та зовнішньому ринках	Інформаційна, адміністративна та наукова підтримка місцевого виробника. Комерціалізація наукових досліджень. Налагодження співпраці з міжнародними бізнес-асоціаціями та ТПП з розвитку бізнесу. Маркетингова підтримка місцевих виробників. Створення "Офісу розвитку бізнесу та експорту".
А.2.3. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу	Впровадження інформаційної онлайн служби для підприємців з можливістю отримання переліку всіх необхідних дозволів та ліцензій для відкриття різних видів бізнесу (віртуальний бізнес-центр). Сприяння розвитку підприємництва (вкл соціальне) з залученням жінок, молоді, представників національних меншин, та залученням кращих практик інтеркультурних міст Програми РС Менторська підтримка розвитку МСП. Сприяння покращенню фінансової підтримки МСП. Сприяння розвитку екологічно дружнього («зеленого») малого та середнього бізнесу.

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
Стратегічна ціль А 3. Розвиток трудового потенціалу	
А.3.1. Розбудова системи забезпечення підприємств міста кваліфікованими кадрами	<p>Моніторинг регіонального ринку праці. Адаптація програм освітніх програм закладів професійної (професійно-технічної), вищої освіти до вимог бізнесу. Розвиток бази виробничих практик закладів професійної (професійно-технічної), вищої освіти. Удосконалення системи перепідготовки кадрів у співпраці з районним центром зайнятості. Розвиток дуальних систем навчання між ВНЗ та суб'єктами господарювання. Покращення навичок співробітників МСП-експортерів. Проведення тренінгів для представників МСБ з питань «зеленого» бізнесу, енергоменеджменту, альтернативної енергетики та збалансованих моделей споживання і виробництва</p>
А.3.2. Поглиблення співпраці навчальних закладів та бізнесу	<p>Проведення Днів відкритих дверей підприємств. «Днів професій», «Ярмарок вакансій» тощо. Підтримка студентських бізнес-інкубаторів у навчальних закладах міста. Поглиблення співпраці міської влади, бізнесу та вищих навчальних закладів. Співпраця установ освітніх округів з ВНЗ, підприємствами, стажування та екскурсії на підприємства.</p>
А.3.3. Створення умов для розвитку бізнес здібностей серед молоді	<p>Формування мережі муніципальних молодіжних коворкінг-центрів. Створення «Майстерні старт-апів» з акцентом на перспективні та інноваційні галузі. Проведення конкурсів молодіжних бізнес-проєктів. Розвиток бізнес-інкубаторів, бізнес-акселераторів і технологічних парків. Студентських бізнес-інкубаторів.</p>
Стратегічна ціль А 4. Муніципальний маркетинг та розвиток туризму	
А.4.1. Розвиток туристичної інфраструктури	<p>Означення логістичних і туристичних об'єктів, рекреаційних локацій міста. Формування туристично - привабливих просторів. Інституційна підтримка розвитку туризму.</p>
А.4.2. Створення унікальних туристичних продуктів	<p>Створення туристичних об'єктів. Створення унікальних сертифікованих туристичних маршрутів, в тому числі екологічних. Підтримка садовничого туризму. Розвиток зеленого туризму.</p>
А.4.3. Маркетинг та просування туристичних можливостей і продуктів	<p>Проведення промоційних кампаній. Створення додатків для персональних пристроїв з метою отримання інформації про місто. Інституційна підтримка маркетингу та брендингу туристичних можливостей регіону.</p>
Стратегічний напрям В. Місто ресурсоефективної та екобезпечної інфраструктури	
Стратегічна ціль В.1. Підвищення ефективності міської інфраструктури	
В.1.1. Забезпечення ефективної енергетичної політики	<p>Запровадження повного циклу енергомоніторингу. Запровадження ефективного муніципального енергоменеджменту. Актуалізація Плану дій сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР).</p>
В.1.2. Підвищення енергоефективності будівель бюджетної сфери та об'єктів комунального господарства	<p>Формування системи енергоаудиту. Термомодернізація будівель установ бюджетної сфери. Облаштування будинків сонячними колекторами для підігріву води.</p>
В.1.3. Підвищення енергоощадності системи	<p>Підвищення енергоефективності об'єктів тепlopостачання. Будівництво котелень на альтернативних видах палива.</p>

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
теплопостачання	Реконструкція та модернізація систем тепло забезпечення.
В. 1.4. Сучасна та ресурсоефективна система водопостачання та водовідведення міста	Реконструкція та оптимізація системи водопостачання та водовідведення, Новопилипівського водозабору Встановлення ресурсоефективного та енергоощадного обладнання для підйому, розподілу води, водовідведення та водопостачання. Реконструкція центральних очисних споруд міста.
Стратегічна ціль В.2. Підвищення енергоефективності та безпечності житлового фонду	
В.2.1. Оптимізація ресурсо- та енергоспоживання житлової сфери	Створення діалогової та освітньої платформи з питань енергоефективності (День енергії, акції енергозбереження, освітні заходи). Забезпечення споживачів засобами обліку теплової енергії.
В.2.2. Формування системи ефективних власників житла	Інформування населення щодо можливостей реалізації проєктів в рамках державної програми «Тепла оселя» та державного фонду енергоефективності. Інформаційна, фінансова підтримка впровадження ресурсоефективних технологій ОСББ. Підтримка будівництва пілотних енергоефективних (пасивних) будівель.
Стратегічна ціль В.3. Покращення стану довкілля та екологічної безпеки міста	
В.3.1. Сприяння збереженню екосистеми міста	Облаштування та підвищення доступності парків і скверів. Інтегрування водойм в міський простір, облаштування водоохоронних зон, озеленення прибережних захисних смуг. Озеленення міста. Збільшення кількості сучасних зелених зон та інсталяцій. Впровадження сучасних технологій очищення стічних вод. Відновлення гідрологічного режиму річки Молочної, струмка Кізіярського.
В.3.2. Створення ефективної системи управління відходами	Формування сучасної та ефективної міської політики поводження з ТПВ. Проведення досліджень, вивчення морфологічного складу ТПВ. Впровадження ефективної системи сортування та переробки побутових відходів. Рекультивация полігону із будівництвом сміттєпереробного комплексу. Запобігання утворенню стихійного накопичення відходів.
В.3.3. Підвищення екологічної свідомості мешканців міста	Інтеграція екологічної та кліматичної складової в освітній простір міста. Проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо роздільного збирання ресурсоцінних компонентів побутових відходів (соціальна реклама, телепередачі тощо) Екоосвіта, екологічні акції. Проведення масово-роз'яснювальної роботи серед жителів міста, особливо дітей молодшого віку, учнів і молоді, щодо енергозбереження та запобігання змінам клімату
Стратегічна ціль В.4. Привабливі безпечні публічні простори та транспортна інфраструктура	
В.4.1. Створення сучасних зон дозвілля та відпочинку	Доступні та відкриті міські публічні простори (площі, сквери, дворові території багатоповерхневих будинків і т.д.) Розширення мережі доступних публічних просторів. Облаштування доступних Fi-Wi-зон. Ревіталізація публічних просторів шляхом створення тематичних, мистецьких, клубних пабліків через ревіталізацію, функціональному адаптацію депресивних територій міста та незатребуваних промислових зон. Будівництво басейну. Розширення мережі спортивних майданчиків з обладнанням, стадіонів.
В.4.2. Розбудова дорожньої інфраструктури	Розбудова безпечної інфраструктури для дорожнього руху. Оптимізація системи паркування.

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
	<p>Підвищення доступності транспортної інфраструктури маломобільних груп населення.</p> <p>Запровадження для дітей освітніх програм з безпеки руху, створення майданчиків безпеки в школах та дитсадках.</p> <p>Капітальний ремонт мосту.</p> <p>Визначення переліку наявних доріг з ґрунтовим покриттям та послідовне їх асфальтування.</p>
<p>В.4.3. Запровадження безпечного муніципального транспорту</p>	<p>Створення комунального підприємства з надання транспортних послуг.</p> <p>Розробка системи управління громадським транспортом.</p> <p>Оновлення зручних зупинок, орієнтованих на потреби споживачів.</p> <p>Запровадження електронного квитка.</p> <p>Запровадження GPS- навігації для усіх транспортних засобів, створення «розумних зупинок».</p> <p>Розвиток системи сполучення сусідніх районів та міста.</p>
<p>Стратегічний напрям С. Місто ефективного врядування та сучасних публічних послуг</p>	
<p><i>Стратегічна ціль С 1. Формування ефективної політики партнерства в муніципальному управлінні</i></p>	
<p>С.1.1. Управління організаційною ефективністю</p>	<p>Формування сучасної управлінської структури органу місцевого самоврядування</p> <p>Кадрове забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування в умовах реалізації секторальних реформ. Впровадження гнучких систем проектного менеджменту в управління.</p> <p>Створення умов для підготовки та перепідготовки кадрів.</p> <p>Впровадження систем електронного документообігу, горизонтальних комунікацій в підрозділів ОМС, електронних баз даних, муніципальних реєстрів.</p> <p>Підвищення рівня обізнаності керівників підприємств і жителів міста з питань охорони довкілля та екологічної безпеки.</p>
<p>С.1.2. Розбудова територіальних партнерств для забезпечення сталого розвитку</p>	<p>Визначення та реалізація спільних з сусідніми населеними пунктами проєктів розвитку.</p> <p>Міжмуніципальне співробітництво.</p> <p>Розробка спільної концепції розвитку агломерації (субрегіону).</p> <p>Інституційне забезпечення розвитку агломерації (субрегіону).</p> <p>Формування об'єднаної територіальної громади.</p>
<p>С.1.3. Прозоре формування сучасної просторово-планувальної документації</p>	<p>Розробка схеми планування території громади.</p> <p>Запровадження нових правил забудови.</p> <p>Формування сучасного історико-архітектурного опорного плану міста.</p> <p>Зміна зовнішнього вигляду існуючих будівель: проєкти «Арт-Інтервенція».</p>
<p>С.1.4. Залучення громадськості до управління містом, зокрема молоді</p>	<p>Створення системи комунікації з громадою (комунікаційна стратегія, електронні стрічки, стенди, громадські обговорення, платформи публічного діалогу).</p> <p>Запровадження гендерних підходів у залученні громадськості до прийняття рішень.</p> <p>Підтримка громадських та молодіжних ініціатив на конкурсній основі.</p> <p>Запровадження гендерно орієнтованого бюджетування</p> <p>Розвиток волонтерського руху.</p> <p>Розробка проєктів підтримки та адаптації членів громади, що зазнали стресів, соціальна адаптація та інтеграція з громадою вимушених переселенців та учасників ООС та їх сімей.</p> <p>Створення електронних громадських платформ (електронні петиції, громадський бюджет).</p> <p>Проведення соціологічних досліджень та врахування думки громадськості при</p>

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
	<p>ухваленні рішень</p> <p>Розвиток системи соціальних послуг.</p> <p>Запровадження інструментів відкритого врядування.</p> <p>Створення системи залучення жителів міста до розв'язання екологічних проблем.</p> <p>Підтримка громадських екологічних ініціатив, в тому числі молодіжних.</p>
С.1.5. Підвищення якості та доступності адміністративних послуг	<p>Покращення якості надання адміністративних та соціальних послуг.</p> <p>Розбудова інфраструктури надання соціальних послуг.</p> <p>Визначення стратегії розвитку системи соціальних послуг згідно з потребами населення.</p>
Стратегічна ціль С 2. Підвищення якості надання медичних послуг	
С.2.1. Створення ефективної системи надання ПМСД	<p>Створення ефективної структури та управління ЦПМСД на принцип доступності (амбулаторії, матеріально-технічне забезпечення, забезпечення персоналом).</p> <p>Профілактика соціальних захворювань (СНІД, наркоманія, алкоголізм, туберкульоз).</p> <p>Забезпечення кадрами, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів (лікар ПМД – сімейний лікар).</p> <p>Осучаснення сервісу, орієнтованого на потреби пацієнта, запровадження стандартів пацієнтського сервісу.</p> <p>Обладнання відкритого та комфортного простору рецепцій, впровадження медичної інформаційної системи та надання електронних сервісів (електронна черга тощо).</p> <p>Покращення громадського здоров'я, співпраця з закладами культури та спорту, профілактика захворювань.</p>
С.2.2. Розбудова ефективної мережі вторинної ланки медицини	<p>Створення лікарні інтенсивного лікування.</p> <p>Створення централізованої лабораторії.</p> <p>Створення лікувально-діагностичного центру.</p>
С.2.3. Формування спроможної мережі Мелітопольського госпітального округу	<p>Забезпечення діяльності Госпітальної ради.</p> <p>Визначення маршрутів пацієнтів в межах госпітального округу.</p> <p>Оптимізація функцій щодо надання медичної допомоги між учасниками госпітального округу, визначення видів та обсягу медичної допомоги, що має надаватись закладами охорони здоров'я.</p> <p>Реорганізація (в тому числі перепрофілювання) закладів охорони здоров'я, оцінка фінансових потреб на проведення відповідних заходів.</p>
Стратегічна ціль С 3. Формування сучасного інклюзивного культурного, освітнього та спортивного простору міста	
С.3.1. Формування міжкультурної діалогової платформи	<p>Створення міжкультурних діалогових платформ на базі закладів освіти та культури.</p> <p>Трансляції (теле-, радіо- та Інтернет) тематичних телепередач з міжкультурної тематики, що висвітлюють проблематику та інтереси представників всіх культур та етносів міст.</p> <p>Проведення міжнародних і регіональних заходів з питань міжкультурності.</p>
С.3.2. Розвиток історико-мистецького простору міста	<p>Історичні реконструкції (міжкультурна тематика).</p> <p>Популяризація мережі національних кулінарних закладів.</p> <p>Проведення міжкультурних фестивалів.</p> <p>Формування мережі міжкультурних скверів з індивідуальним культурним профілем.</p> <p>Підтримка креативних індустрій.</p> <p>Створення мистецького простору (арт-галерея).</p>
С.3.3. Розбудова інфраструктури	<p>Створення сучасних музеїв та мистецьких виставок, зокрема інтерактивних.</p> <p>Розвиток фестивального туризму – проведення музичних, танцювальних,</p>

Оперативна ціль	Завдання та сфери реалізації проєктів
вражень	художніх, творчих фестивалів (Медовий спас, Черешнево тощо). Проведення творчих концертів із залученням видатних музикантів, поетів, творчих груп. Створення театрального простору з літньою концертною залюю. Проведення спортивних регіональних і міжнародних змагань.
С.3.4. Розвиток мережі творчих центрів для дітей та молоді	Створення мережі молодіжних центрів розвитку. Формування платформи для створення творчих практик та обмін досвідом, проведення молодіжних дискусійних панелей. Проведення молодіжних заходів. Розвиток молодіжних та дитячих клубів за інтересами, творчих майстерень та гуртків. Перетворення бібліотек у центри громадської активності та розвитку. Створення нових можливостей для дітей з особливими потребами. Забезпечення функціонування і розвитку мережі пришкільних та профільних таборів. Розвиток школи естетичного виховання, Центрів дитячої творчості, палаців культури, закладів позашкільної освіти. Розвиток дитячого аматорства. Розвиток мережі творчих майстерень та гуртків за етно-національними потребами населення.
С.3.5. Підвищення ефективності мережі закладів освіти	Формування інноваційних просторів, матеріально-технічне переоснащення закладів освіти. Забезпечення впровадження інноваційних навчальних програм: «Нова українська школа» «Інтелект нації», «Освіта для сталого розвитку» й інших інноваційних навчальних програм. Розширення партнерства школи з батьками, ВНЗ, поліцією (батьківські лекторії, Школа-хаб). Розвиток школи «Бути батьками». Розвиток учнівського самоврядування в навчальному середовищі. Розроблення для навчальних закладів міста програм екологічної освіти та освіти для збалансованого (сталого) розвитку
С.3.6. Запровадження освіти упродовж життя	Бібліотека для розвитку людини похилого віку. Інституційна підтримка освіти впродовж життя.
Стратегічна ціль С 4. Забезпечення правопорядку та підвищення безпеки	
С.4.1. Залучення громадськості до забезпечення правопорядку	Підтримка молодіжного громадського руху як основи превентивної діяльності протидії правопорушенням та проявам асоціальної поведінки в громаді. Запровадження безпекової діалогової платформи на базі партнерства міської ради, поліції, громадськості.
С.4.2. Створення муніципальної системи охорони правопорядку	Організація охорони об'єктів муніципальної власності, співпраця із поліцією в охороні соціально важливих об'єктів. Розширення системи відео спостереження, інших технічних інструментів забезпечення громадського правопорядку. Створення системи протидії проявам будь-якої дискримінації.

3. Оцінка екологічної ситуації в місті Мелітополь

3.1. Ключові екологічні проблеми міста

Екологічна ситуація на території міста характеризується відносною стабільністю показників. Разом з тим, на території міста спостерігається забруднення і замулення поверхневих водотоків, забруднення атмосферного повітря транспортом, перевантаження Мелітопольського міського полігону твердих побутових відходів, недостатній рівень озеленення міста, незадовільний технічний стан очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, зношеність технологічного обладнання, незадовільний технічний стан (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи.

Забруднення поверхневих водотоків

Поверхневі води в межах міста представлені річкою Молочною, що протікає околицею міста довжиною 10 км, та двома струмками — Кізіярським і Піщанським, які впадають у річку Молочну.

Через високе і тривале техногенне навантаження поверхневі водні об'єкти міста обмілили і мають значний рівень бактеріального і хімічного забруднення. Основними факторами забруднення поверхневих вод є інтенсивне скидання стічних вод, замулення водних об'єктів, відсутність в багатьох притоках річки Молочної постійного водотоку, антисанітарний стан балок, витік каналізаційних колекторів.

Скид неочищених або недостатньо очищених зворотних вод є результатом незадовільного технічного стану очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, зношеності технологічного обладнання, незадовільного технічного стану (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи. З кожним роком зростає відсоток зносу каналізаційних мереж, а роботи з планової заміни проводяться недостатньо швидкими темпами. Зростає кількість аварійних ситуацій. Дощові, талі та дренажні стоки від підприємств і з території міста потрапляють в струмки, р. Молочну та р. Ташенак.

Сучасний стан річки Молочної несприятливий для повноцінного її функціонування. Вода річки Молочної непридатна для водопостачання, її мінералізація перевищує 3,0 г/л. Забрудненість річки значно перевищує її можливості до самоочищення та самовідновлення. Тому цей водний об'єкт міста найбільше потерпає від антропогенно-техногенного навантаження.

Забруднення повітря

Основними проблемами в сфері забруднення повітря, притаманними Мелітополю, є:

- наявність застарілих технологій виробництва та обладнання;
- відсутність ефективних методів очистки газоподібних забруднюючих речовин (окислів азоту, сірки та вуглецю), що надходять від обладнання, яке працює на твердому, газоподібному та рідкому видах палива, а також через аераційні ліхтарі;
- забруднення повітря викидами від автомобільного транспорту;
- спалювання відходів, гілля та листя в приватному секторі.

Перевантаження Мелітопольського міського полігону ТПВ

Мелітопольський міський полігон твердих побутових відходів є єдиним місцем з видалення ТПВ у м. Мелітополі. Полігон ТПВ знаходиться на землях Новенської сільської ради Мелітопольського району і функціонує з 1963 року. Площа полігону становить 21,97 га.

Щорічно на полігоні ТПВ розміщується від 40 до 48 тисяч тон відходів. Обслуговує полігон комунальне підприємство «Мелітополькомунтранс» Мелітопольської міської ради.

Проблеми існуючих зелених насаджень

Одна з основних екологічних проблем міста пов'язана з незадовільним станом зелених насаджень загального користування (парків і скверів), а також необхідністю збереження і розвитку існуючих зелених зон. Актуальними проблемами озеленення міських територій є:

- відсутність державних актів на право користування земельними ділянками, що ускладнює вирішення питань з утримання, охорони і захисту зелених насаджень;
- ущільнення забудови, влаштування доріг, інших інженерних мереж та споруд за рахунок територій об'єктів зеленого господарства;
- наявність випадків знесення зелених насаджень без нарахування і внесення їх відбудовної вартості;
- наявність фактів невиконання вимог з оформлення необхідних документів на знесення зелених насаджень, що приводить до необґрунтованого та незаконного їх знесення;
- нестача коштів для оновлення існуючих зелених насаджень та насадження нових,
- неналежний догляд та обмеженість ремонтів і реконструкції зелених насаджень у зв'язку із практикою залишкового фінансування на утримання зелених насаджень;
- необхідність оснащення підприємств, які надають послуги з догляду за зеленими насадженнями міста, машинами і механізмами, засобами малої механізації, добривами і хімікатами для підживлення та захисту зелених насаджень, обладнанням по переробці (утилізації) рослинних відходів для недопущення їх спалювання;
- втрата декоративності, збільшення сухостійних, ушкоджених хворобами і шкідниками дерев, забур'янення газонів, зменшення площ квіткового оформлення.

3.2. SWOT-аналіз екологічної ситуації в місті

Робочою групою з проведення CEO був виконаний SWOT-аналіз екологічної ситуації в місті Мелітополь, узагальнені результати якого наведені в табл. 2.

Таблиця 2. SWOT-аналіз екологічної ситуації в місті Мелітополь

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Багатогалузевий та диверсифікований господарський комплекс (машинобудування, харчова та легка промисловість) • Вдале розміщення міста – транзитно-логістичний центр • В межах міста розташоване Мелітопольське родовище прісної води • Сформована культура підприємництва, розроблено відповідні цільові програми • Близькість сировинної бази для виробництва харчової продукції • Центр виробництва саджанців фруктових та декоративних рослин • Наявність Плану дій зі сталого енергетичного розвитку • На території міста розташовано 8 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, з них один – загальнодержавного значення 	<ul style="list-style-type: none"> • Забруднення та замулення поверхневих водотоків (річка Молочна, струмки) • Відсутність ефективної системи поводження з ТПВ • Перевантаження Мелітопольського міського полігону ТПВ • Незадовільний технічний стан очисних споруд і каналізаційних насосних станцій • Високий рівень фізичного зносу об'єктів міської інфраструктури та житлово-комунального господарства • Незадовільний технічний стан (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи • Підтоплення селітебних районів Мелітополя ґрунтовими водами в межах понижень рельєфу • Недосконала система громадського транспорту

Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Стимулювання енергоефективності у виробництві та житлово-комунальній сфері • Використання альтернативних джерел енергії • Значний кліматичний і технологічний потенціал для впровадження сонячної енергетики • Впровадження енергоощадних технологій • Подальший розвиток екологічного управління • Можливість отримання кредитів від міжнародних фінансових установ 	<ul style="list-style-type: none"> • Політична нестабільність та воєнні дії на сході України • Продовження економічної стагнації через політичну кризу на сході України • Зростання кількості аварійних ситуацій через зношеність комунальної інфраструктури • Зростання рівня забруднення водних об'єктів внаслідок неефективної системи очищення стічних вод • Зростання рівня захворюваності внаслідок забруднення довкілля

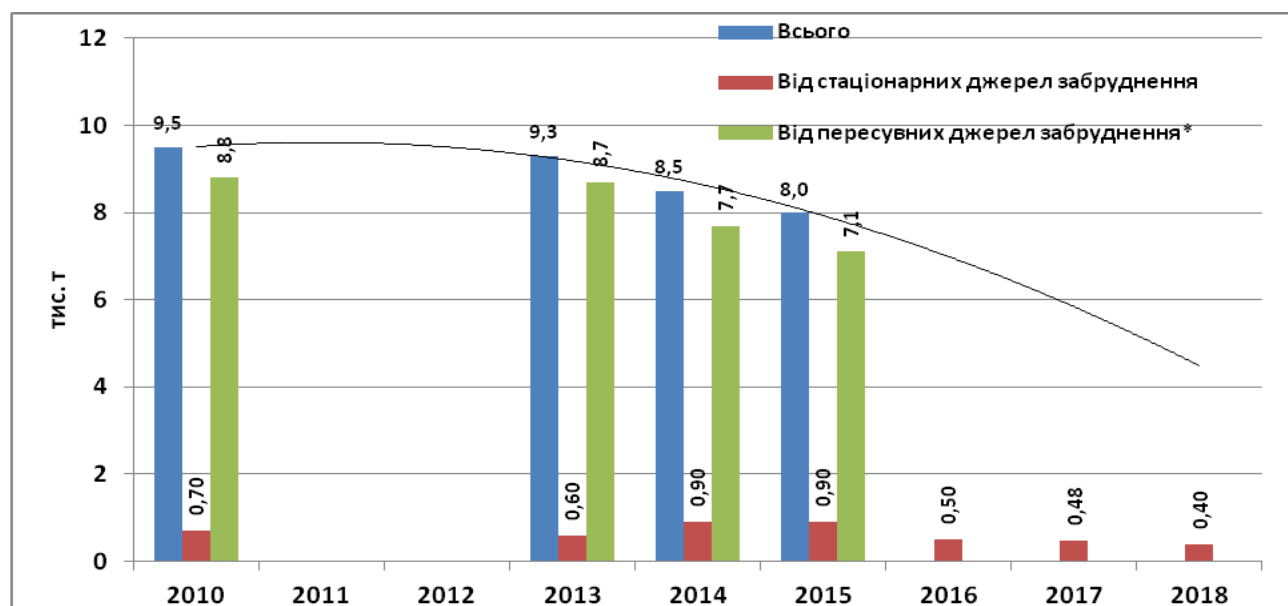
3.3. Аналіз трендів стану довкілля

Відповідно до «Екологічного паспорту Запорізької області за 2017 рік» найбільш екологічно небезпечними підприємствами (найбільшими забруднювачами) м. Мелітополя є ПАТ «Мелітопольський м'ясокомбінат», ПП «Молокозавод - ОЛКОМ», ПП «Пивзавод Діміорс» та КП «Водоканал».

Аналіз стану навколишнього середовища м. Мелітополя за допомогою біоіндикації показує, що екологічна ситуація на його території загалом добра. Але у таких місцях, як завод «Гідросила МЗТГ» та університет ТГАТУ результати досліджень опосередковано свідчать про формування екологічних ризиків унаслідок забруднення атмосферного повітря та ґрунту. Зменшити їх вплив можна за допомогою створення спеціальних насаджень із бузку, липи та сосни, які адаптовані до міського забруднення.

Атмосферне повітря

Забруднення атмосферного повітря у місті обумовлено викидами забруднюючих речовин від стаціонарних і пересувних джерел забруднення. Особливістю техногенних впливів на повітряний басейн міста є його переважне забруднення пересувними джерелами (рис. 2). Загалом спостерігається незначне зниження кількості викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря.

* з 2016 р. дані щодо викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел викидів відсутні у зв'язку зі зміною форми статистичної звітності: виключенням даної позиції зі звітів 2 тп-повітря

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в місті Мелітополь у 2010-2017 роках

Основними шкідливими речовинами, які надходять від стаціонарних і пересувних джерел в атмосферне повітря, є оксид вуглецю (CO), діоксид азоту (NO₂), діоксид сірки (SO₂), леткі органічні сполуки. З усього спектру забруднюючих речовин, що надходять в атмосферу, регулярно враховуються і контролюються тільки викиди підприємств. В місті обліковується 40 підприємств, що мають викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел, які звітують за формою 2ТП-повітря.

За останні роки удосконалення механізмів обліку, нормування та лімітування викидів, впровадження газифікації приватного сектору та промислової частини міста, дало поступове зниження валових викидів.

Відповідно до результатів санітарно-гігієнічного моніторингу якості атмосферного повітря на всій території м. Мелітополя, який проводиться Відокремленим підрозділом Мелітопольського міського відділу державної установи «Запорізький обласний лабораторний центр МОЗ України», починаючи з 2014 р., в місті не зафіксовано жодних перевищень встановлених нормативів. Зокрема, у 2018 р. було досліджено 411 проб атмосферного повітря (у т. ч. на пил – 80 проб, діоксид азоту – 87 проб, аміак – 24 проби, ангідрид сірчистий – 69 проб, оксид вуглецю – 87 проб, сірководень – 20 проб, солі важких металів – 14 проб, фенол – 11 проб, формальдегід – 12 проб, фтористі сполуки газоподібні – 3 проби). Відхилень від норми не встановлено.

Стан водних ресурсів

Господарсько-питне водопостачання м. Мелітополь повністю здійснюється за рахунок підземних вод Мелітопольського та Ново-Пилипівського родовищ. 25 підприємств, розташованих у межах фактичної забудови міста, мають 135 свердловин на 4-х водоносних горизонтах (бучацький, сарматський, тортонський, крейдяний). Забір підземних прісних вод у м. Мелітополі складає: 6,824 млн м³, а споживання – 4,934 млн м³.

Станом на 01.01.2019 р. забір питної води з Мелітопольського родовища здійснюється 27 робочими артезіанськими свердловинами, в тому числі бучацького горизонту – 17 шт., сарматського горизонту – 10 шт.

Водоносний горизонт бучацьких відкладів є цільовим для водопостачання м. Мелітополь. Статичний рівень води в свердловинах водозабору встановлюється на глибині: нижня частина міста – 78,4-81,4 м від поверхні землі; нагірна частина міста – 93,3-115,0 м від поверхні землі. Мінералізація води змінюється від 743,4 мг/дм³ (північно-східна частина м. Мелітополя) до 1461,0 мг/дм³ (південно-західна границя водозабору), середня – 1072,2 мг/дм³.

Вода сарматського водоносного горизонту має підвищену мінералізацію і жорсткість. Для питного водопостачання непридатна. Підземні води цього горизонту використовуються для виробничо-технічних потреб підприємств міста, зрошення земель, а також для господарсько-питного водопостачання після змішування з водами бучацького горизонту.

Балансові експлуатаційні запаси питних підземних вод Мелітопольського родовища у кількості 21390 м³/добу і Ново-Пилипівського родовища у кількості 37600 м³/добу затверджені ДКЗ України в 2005 р. на розрахунковий термін 25 років (протоколи від 17.06.2005 № 981 та № 982).

У 2018 р. згідно плану соціально-гігієнічного моніторингу було проведено дослідження води питної у 36 артезіанських свердловинах, 6 водопровідних насосних станціях, 25 підкачуючих водопровідних насосних станціях, 180 колонках загального користування. За санітарно-хімічними показниками (сухий залишок, хлориди, сульфати) 24 проби води питної з артсвердловин не відповідали вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10. За мікробіологічними показниками в артсвердловинах відхилень не встановлено. Вказані відхилення є характерними для сарматського водоносного горизонту і фіксуються кожен рік.

Екологічний стан поверхневих водних об'єктів міста формується під антропогенним впливом суб'єктів господарювання. Загальна кількість стічних вод, що скидаються в поверхневі водойми, становить: 3,89 млн м³ на рік. Очищення міських каналізаційних стоків здійснюється на центральних очисних спорудах і на станції біологічного очищення стічних вод КП

«Водоканал» Мелітопольської міської ради Запорізької області. Якість очищення задовільна, у межах дозволених гранично допустимих скидів. Але технічні можливості очисних споруд не дозволяють очистити стоки до гранично допустимих концентрацій водойм рибогосподарського призначення. У 2018 р. суттєвого скорочення скиду забруднених зворотних вод у водні об'єкти не відбулося через погіршення якості очищення стічних вод. У 2018 р. КП «Водоканал» Мелітопольської міської ради відведено у р. Молочна 3,8 млн м³ недостатньо очищених зворотних вод.

Моніторинг стану забруднення річки Молочної та струмків Кізіярського та Піщанського здійснюється ВП "Мелітопольський міський відділ ДУ „Запорізький обласний лабораторний центр МОЗ України” та відділом аналітично-лабораторного контролю Державної екологічної інспекції у Запорізькій області.

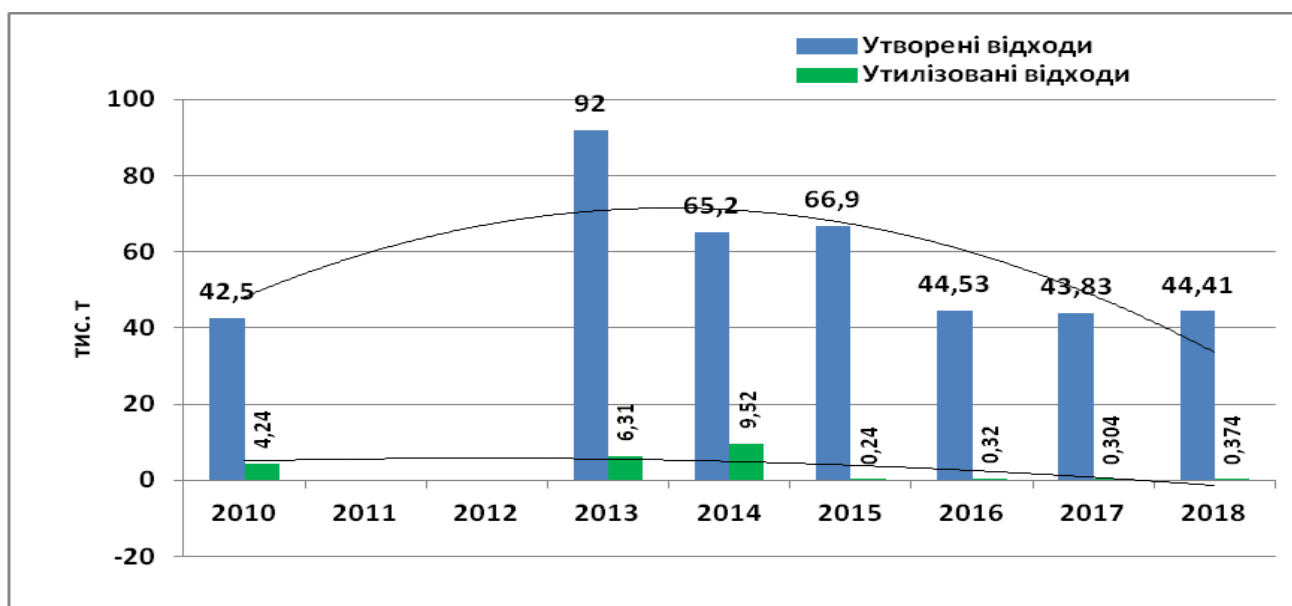
У 2018 р. були проведені дослідження води р. Молочна на санітарно-хімічні та мікробіологічні показники в 4 точках (міський пляж, тубдиспансер, 500 м вище ЦОС, 500 м нижче ЦОС). Всі 18 проб води р. Молочна не відповідали вимогам Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом МОЗ України від 19.06.96 N 173, за показниками сухий залишок, хлориди, сульфати, залізо. За мікробіологічними показниками Державним санітарним правилам не відповідали 4 проби води. Незадовільна якість води за мікробіологічними показниками може бути причиною виникнення інфекційних хвороб, які передаються водним шляхом (вірусний гепатит А, дизентерія, холера, тощо).

Наповнення води в річці та струмках визначається інтенсивністю атмосферних опадів. В останні роки кліматичні особливості регіону міняються, а разом з ними змінюються й особливості випадання опадів. Очікується, що при загальному потеплінні кількість опадів на південному сході України може зменшитися і привести до збільшення ризику засух. Внаслідок цього може погіршитися стан річки та струмків.

Відходи

У м. Мелітополі відходи представлені, в основному, побутовим сміттям, яке утворюється у процесі життєдіяльності населення, прибирання міських територій, приміщень, установ, підприємств, закладів, об'єктів сфери обслуговування, а також промисловими відходами, що утворюються суб'єктами господарювання у процесі виробництва продукції.

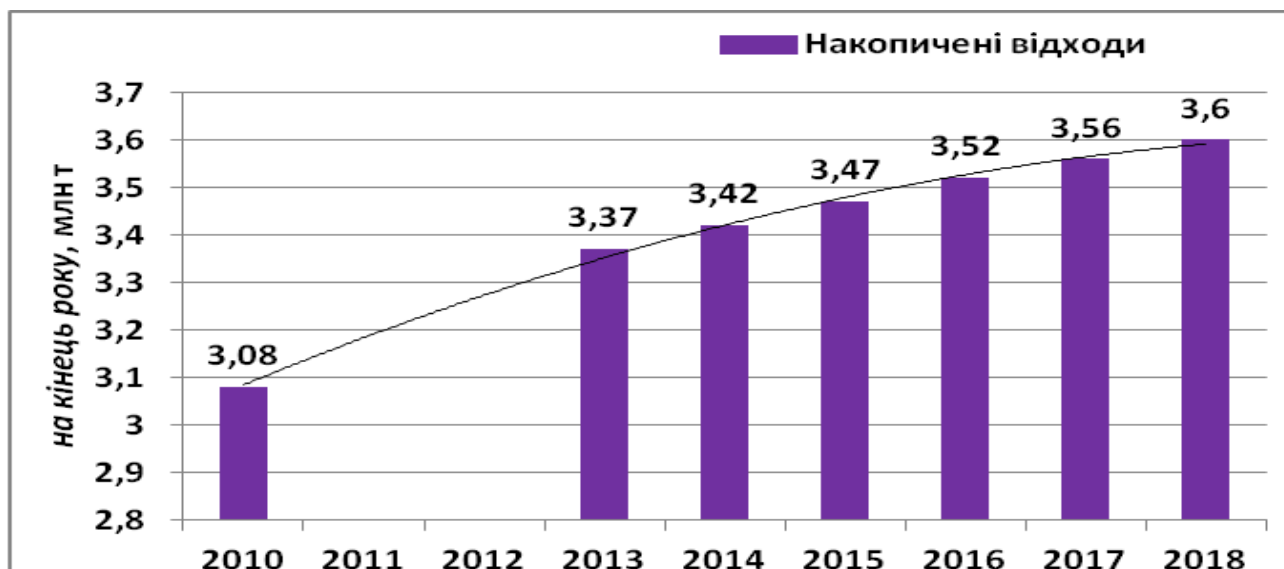
Динаміка утворення та утилізації відходів I-IV класів небезпеки в місті Мелітополь представлена на рис. 3. Можна відзначити, що відбуваються коливання обсягів утворення відходів та їх утилізації.

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 3. Динаміка утворення та утилізації відходів I-IV класів небезпеки в місті Мелітополь

Загальний обсяг накопичених відходів невинно зростає, але темпи зростання уповільнюються (рис. 4).

Джерело: Інформація Головного управління статистики у Запорізькій області

Рис. 4. Динаміка наявних накопичених відходів I-IV класів небезпеки у м. Мелітополь

У Схемі санітарного очищення міста Мелітополя, затвердженій рішенням виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області від 10.03.2016 № 40/1, визначені основні напрямки стратегічного розвитку сфери поводження з побутовими відходами у місті, розроблені основні проектні рішення і заходи для цієї сфери на наступні 5-25 років, визначені норми надання послуг з вивезення побутових відходів, замірів фактичних обсягів накопичення твердих побутових відходів, об'єктів їх утворення, вмісту цінних компонентів вторсировини в ТПВ. Всі заходи щодо поводження з побутовими відходами у м. Мелітополі здійснюються згідно з Схемою та відповідають директивам ЄС та стратегії розвитку цієї сфери в Україні.

Збирання відходів здійснюють всі підприємства, установи та організації м. Мелітополя. ТПВ розміщуються на Мелітопольському міському полігоні ТПВ, який працює в режимі перевантаження. Суб'єкти господарювання виконують часткове сортування, а саме: збирають та здають на заготівельні пункти вторинну сировину — папір, скло, поліетиленову плівку, металобрухт. Збирання ТПВ у м. Мелітополі здійснюється в контейнери, розміщені на спеціально відведених та обладнаних площадках для збору відходів. Вивіз відходів з житлового фонду та від суб'єктів підприємницької діяльності згідно з рішенням виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області від 13.07.2017 № 132/2 здійснюється ТОВ «Умвельт-Мелітополь».

Мелітопольський міський полігон твердих побутових відходів є єдиним місцем з видалення ТПВ у м. Мелітополі. Полігон ТПВ знаходиться на землях Новенської сільської ради Мелітопольського району і функціонує з 1963 року. Площа полігону становить 21,97 га. Щорічно на полігоні ТПВ розміщується від 40 до 48 тис. тон відходів. Обслуговує полігон комунальне підприємство «Мелітополькомунтранс» Мелітопольської міської ради.

Зелені насадження

Зелені насадження відіграють дуже важливу роль у структурі сучасного міста. Рослинність забезпечує комфортність умов проживання людей у місті, регулює (в певних межах) газовий склад повітря і ступінь його забрудненості, утворює тінь, знижує вплив шумового фактору, регулює температурний режим та інші кліматичні характеристики міських територій, є джерелом естетичного відпочинку населення.

Загальна площа зелених насаджень Мелітополя становить 2318,6 га, у тому числі: насадження загального користування (парки, сквери, бульвари, братські кладовища, інші) – 226,5 га, насадження спеціального користування (парки обмеженого користування – 1 та 2

відділення Інституту зрошувального садівництва, санітарно-захисні, меліоративні смуги, дослідницькі ділянки шкіл та Центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, вищих навчальних закладів, інші) – 2092,1 га.

Територія існуючих зелених насаджень в місті є недостатньою. Площа ландшафтно-рекреаційних зон міст оцінюється згідно з нормативами ДБН 360-92, відповідно до яких рекомендована частка зелених територій по відношенню до загальної площі міста повинна становити не менше 60%. Озеленення міста не задовольняє цій умові. Показник озеленення міста (кількість насаджень загального користування на 1 мешканця) становить 12,8 м²/ос. при нормі 22 м²/ос.

При розгляді динаміки зміни ситуації за останні роки можна констатувати, що сьогодні в сфері зеленого будівництва в місті існує ряд негативних тенденцій. Спостерігається втрата статусу деяких парків і скверів у зв'язку з незадовільним станом благоустрою їх територій, загальне старіння і відмирання зелених насаджень.

Слід також зазначити, що для забезпечення сприятливого екологічного та санітарного стану міста, збереження здоров'я і зменшення захворюваності людей на алергійні хвороби є необхідність боротьби з карантинними рослинами та бур'янами шляхом скошування, виривання з коренем, виловування їх поблизу садіб і офісів, на прилеглих і закріплених територіях.

Природоохоронні території міста

На території м. Мелітополя розташовано 8 об'єктів природно-заповідного фонду України (табл. 3) загальною площею 129,6959 га, що складає 2,61% заповідності території (площа міста 4966 га).

Таблиця 3. Перелік об'єктів ПЗФ, розташованих на території м. Мелітополя

№	Назва об'єкта ПЗФ	Статус	Площа, га	Яким документом створений, оголошений
1.	Парк ім. Горького	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення	31,87	Постанова Ради Міністрів України від 29.01.1960 № 105
2.	Парк біля залізничної станції	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,5	Рішення Запорізького облвиконкому від 25.09.1984 № 315
3.	Дуб черешчатий, який росте в «Парку біля залізничної станції»	Ботанічна пам'ятка природи		Рішення Запорізького облвиконкому від 12.12.1979 № 533
4.	Парк зрошувального садівництва	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,0	Рішення Запорізького облвиконкому від 25.09.1984 № 315
5.	Лісопитомник	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	80,8	Рішення Запорізької обласної ради від 25.12.2001 №5, рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 23
6.	Студентський гай	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,39	Рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 24
7.	Алея Слави	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	1,05	Рішення Запорізької обласної ради від 09.04.2015 № 24
8.	Заплава річки Молочної	Ландшафтний заказник місцевого значення	5,0	Рішення Запорізької обласної ради від 27.08.2015 № 35

4. Аналіз відповідності цілей Стратегії регіональним екологічним цілям

Регіональні екологічні цілі для Запорізької області визначені у Стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року (див. вставку 2).

Вставка 2

СТРАТЕГІЯ регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 року

Стратегічна ціль 4. Запорізький край – регіон екологічної безпеки та збереження природних ресурсів.

Оперативна ціль 4.1. Енергоефективність та підтримка альтернативної енергетики

4.1.1. Підвищення ефективності управління енергетичними ресурсами

4.1.2. Розвиток альтернативної енергетики

Оперативна ціль 4.2. Створення умов для поліпшення стану довкілля, розвиток природно-заповідної справи та екомережі

4.2.1. Створення умов для поліпшення стану водного та повітряного басейнів

4.2.2. Мінімізація негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення

4.2.3. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області

4.2.4. Формування екологічної культури мешканців області, забезпечення участі громадськості у розв'язанні екологічних проблем

Робоча група з СЕО провела аналіз відповідності цілей Стратегії регіональним екологічним цілям (табл. 4).

Таблиця 4. Аналіз відповідності цілей Стратегії регіональним екологічним цілям

Регіональні екологічні цілі	Стратегічні напрями Стратегії розвитку міста Мелітополя до 2030 року		
	А. Місто розвинутого бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування	В. Місто ресурсоефективної та безпечної інфраструктури	С. Місто ефективного врядування та сучасних публічних послуг
1. Підвищення енергоефективності	+	++	0
2. Альтернативна енергетика	+	++	0
3. Поліпшення стану водного та повітряного басейнів	0	++	0
4. Поводження з відходами	0	++	0
5. Збереження біорізноманіття	0	+	0
6. Формування екологічної культури мешканців області	+	+	+

Для оцінки відповідності цілей використовувалася п'ятибальна шкала:

++ – цілі Стратегії добре узгоджені з регіональними екологічними цілями

+ – цілі Стратегії та регіональні екологічні цілі принципово узгоджуються, проте не узгоджені в стратегії. Необхідно тісніше пов'язати цілі на наступних етапах планування та/або на рівні заходів

0 – цілі Стратегії та регіональні екологічні цілі нейтральні по відношенню одні до одних

- – цілі Стратегії та регіональні екологічні цілі не узгоджуються, але можуть бути узгоджені. В рамках наступного планування потрібні спеціальні заходи, спрямовані на узгодження цілей стратегії та регіональних екологічних цілей

-- – цілі Стратегії та регіональні екологічні цілі принципово суперечать одні одним. Необхідні термінові заходи, сформовані на уточнення цієї цілі Стратегії

Стратегічний напрям А «Місто розвинутого бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування» спрямований на створення сприятливого бізнес-середовища, розвиток інженерної інфраструктури для бізнесу, створення якісних інвестиційних продуктів і умов для інвестування, розвиток трудового потенціалу. Цілі цього напрямку принципово узгоджуються з регіональними екологічними цілями 1, 2 і 6 та є нейтральними по відношенню до регіональних екологічних цілей 3-5. Неврахування екологічних вимог в процесі розвитку бізнесу може знизити його конкурентоспроможність, оскільки для багатьох країн характерним є підвищений попит на екологічно чисту продукцію. Для більш повного узгодження стратегічного напрямку А з регіональними екологічними цілями доцільно включити:

- в оперативну ціль А.1.3 – завдання із розроблення критеріїв екологічної безпечності інвестиційних проектів і застосування цих критеріїв під час підготовки та відбору інвестиційних пропозицій;
- в оперативну ціль А.1.3 – завдання з проведення комплексної еколого-містобудівної реабілітації «браунфілдів» для поліпшення екологічного стану міста, покращення естетичних якостей міського середовища та його мікроклімату;
- в оперативну ціль А.2.3 – завдання зі сприяння розвитку екологічно дружнього («зеленого») малого та середнього бізнесу;
- в оперативну ціль А.3.1 – завдання з проведення тренінгів для представників малого і середнього бізнесу з питань «зеленого» бізнесу, енергоменеджменту, альтернативної енергетики та збалансованих моделей споживання і виробництва.

Метою стратегічного напрямку В «Місто ресурсоефективної та екобезпечної інфраструктури» є підвищення енергоефективності та ресурсоефективності усіх сфер життєзабезпечення міста створення умов для відновлення й збереження екосистеми міста та створення безпечної міської інфраструктури. Тому цілі 1-4 цього напрямку добре узгоджуються з регіональними екологічними цілями. Для більш повного узгодження стратегічного напрямку В з регіональними екологічними цілями включити:

- в оперативну ціль В.3.3 – завдання щодо проведення масово-роз'яснювальної роботи серед жителів міста, особливо дітей молодшого віку, учнів і молоді, щодо енергозбереження та запобігання змінам клімату.

Стратегічний напрям С «Місто ефективного врядування та сучасних публічних послуг» спрямований на формування сучасної управлінської структури, покращення громадського здоров'я, формування інноваційних інклюзивних просторів освіти, створення міжкультурних діалогових платформ. Цілі цього напрямку є нейтральними по відношенню до регіональних екологічних цілей 1-5 і принципово узгоджуються з регіональною екологічною ціллю 6. Для більш повного узгодження стратегічного напрямку С з регіональними екологічними цілями варто підсилити еколого-управлінську та еколого-просвітню складову цього напрямку і включити:

- в оперативну ціль С.1.1 «Управління організаційною ефективністю» – завдання щодо підвищення рівня обізнаності керівників підприємств і жителів міста з питань охорони довкілля та екологічної безпеки;
- в оперативну ціль С.1.4 «Залучення громадськості до управління містом, зокрема молоді» – завдання зі створення системи залучення жителів міста до розв'язання екологічних проблем;
- в оперативну ціль С.1.4 «Залучення громадськості до управління містом, зокрема молоді» – завдання з підтримки громадських екологічних ініціатив, в тому числі молодіжних.

5. Оцінка впливу Стратегії на довкілля

5.1. Можливі чинники змін антропогенного та природного характеру

Антропогенними чинниками змін у Мелітополі є розвиток промислових підприємств у галузях машинобудування, харчової та легкої промисловості, діяльність яких призводить до забруднення довкілля. Функціонування підприємств і муніципальної інфраструктури також пов'язано з використанням значних обсягів водних ресурсів та енергоносіїв.

Для зменшення ваги цих чинників змін (для зменшення рівня забруднення довкілля та забезпечення стабільного і безпечного енергопостачання міста) в Стратегії визначено стратегічний напрям розвитку В «Місто ресурсоефективної та екобезпечної інфраструктури», спрямований на забезпечення ефективної енергетичної політики та збереження екосистеми міста. Належна реалізація цього напрямку сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на довкілля.

Стратегічний напрям розвитку А «Місто розвиненого бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування» спрямований на створення сприятливого бізнес-середовища, залучення інвестицій та розвиток трудового потенціалу. Реалізація цього напрямку розвитку не має призводити до значного негативного впливу на довкілля. Разом з тим, розвиток бізнесу та залучення інвестицій без належного врахування екологічних вимог може бути значним чинником змін антропогенного характеру.

Значним антропогенним чинником є тверді побутові відходи, а також їх розміщення та переробка. Реалізація оперативної цілі В.3.2 «Створення ефективної системи управління відходами» має сприяти зменшенню ваги цього чинника.

Важливим антропогенним чинником є замулення та забруднення поверхневих водотоків, що пов'язано з недостатньо ефективною роботою очисних споруд і незадовільним станом каналізаційних мереж. Зменшенню скидів забруднюючих речовин у річки та струмки міста мають сприяти оперативні завдання, спрямовані на впровадження сучасних технологій очищення стічних вод, облаштування водоохоронних зон, озеленення прибережних захисних смуг та підтримання сприятливого гідрологічного режиму р. Молочна та струмків.

Одним з найважливіших чинників змін природного характеру, що можуть вплинути на розвиток міста, є зміна клімату. Зі зменшенням ваги цього чинника пов'язана стратегічна ціль В.1 «Підвищення ефективності міської інфраструктури», спрямована на запровадження системи муніципального енергоменеджменту та реалізацію заходів з енергоефективності. Ця ціль має сприяти зменшенню споживання паливно-енергетичних ресурсів, що в свою чергу є запорукою зменшення шкідливих викидів в атмосферу, в тому числі викидів вуглекислого газу.

На екологічну ситуацію може вплинути демографічний чинник, оскільки в останні роки в місті спостерігається ускладнення демографічної ситуації. Тому дуже важливим є стратегічна ціль С.3 «Формування сучасного інклюзивного культурного, освітнього та спортивного простору міста», реалізація якого має призвести до поліпшення якості життя мелітопольців, що в перспективі має сприяти покращенню демографічної ситуації.

5.2. Ймовірний вплив Стратегії на складові довкілля

Робоча група з СЕО здійснила експертну оцінку ймовірного впливу Стратегії на складові довкілля відповідно до контрольного переліку, наведеного в табл. 5.

Таблиця 5. Оцінка ймовірного впливу Стратегії на довкілля відповідно до контрольного переліку

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
Повітря				
1. Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?			•	
2. Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?			•	+
3. Погіршення якості атмосферного повітря?			•	+
4. Появу джерел неприємних запахів?			•	
5. Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?			•	
Водні ресурси				
6. Збільшення обсягів скидів у поверхневій воді?			•	
7. Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?			•	+
8. Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?			•	
9. Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?			•	
10. Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?			•	+
11. Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?			•	
12. Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?			•	
13. Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?			•	+
14. Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?			•	
15. Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?			•	
16. Забруднення підземних водоносних горизонтів?			•	
Відходи				
17. Збільшення кількості утворюваних твердих побутових відходів?		•		+
18. Збільшення кількості утворюваних чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки?			•	
19. Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?			•	
20. Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами?			•	+
21. Утворення або накопичення радіоактивних відходів?			•	
Земельні ресурси				
22. Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?			•	
23. Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?			•	
24. Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?			•	
25. Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?			•	
26. Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?			•	
27. Виникнення конфліктів між ухваленими цілями стратегії та цілями місцевих громад?			•	
Біорізноманіття та рекреаційні зони				
28. Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у			•	

Чи може реалізація Стратегії спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
	Так	Ймовірно	Ні	
безпосередній близькості або на їх території тощо)?				
29. Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві?			•	
30. Збільшення площ зернових культур або сільськогосподарських угідь в цілому?			•	
31. Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин?			•	
32. Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей?			•	+
33. Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?			•	+
34. Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично неприйнятних місць, руйнування пам'ятників природи тощо)?			•	
Населення та інфраструктура				
35. Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?			•	
36. Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі?			•	
37. Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему? Зміни в структурі транспортних потоків?		•		+
38. Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень?		•		+
39. Потреби в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги?			•	
40. Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?			•	+
Екологічне управління та моніторинг				
41. Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки?			•	
42. Погіршення екологічного моніторингу?			•	
43. Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?			•	
44. Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?			•	+
Інше				
45. Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?			•	
46. Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?			•	
47. Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?			•	+
48. Суттєве порушення якості природного середовища?			•	+
49. Появу можливостей досягнення короткотермінових цілей, які ускладнюватимуть досягнення довготривалих цілей у майбутньому?			•	
50. Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?			•	

На основі експертних оцінок, представлених в табл. 5, можна зробити такі висновки щодо ймовірного впливу Стратегії на довкілля:

Вплив на атмосферне повітря. В результаті реалізації Стратегії не передбачається збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та погіршення його стану. Можливе, навіть, зменшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел і

покращення якості атмосферного повітря внаслідок створення мережі міського електротранспорту та облаштування міста велодоріжками.

Вплив на водні ресурси. Стратегія не передбачає створення підприємств, діяльність яких призведе до збільшення обсягів скидів забруднених вод у поверхневі води. Тому реалізація Стратегії не має призвести до погіршення стану водних ресурсів. Разом з тим, Стратегія містить оперативну ціль В.3.1 «Сприяння збереженню екосистеми міста» і відповідні оперативні завдання, реалізація яких має призвести до покращення якості поверхневих вод внаслідок очищення стічних вод та до поліпшення гідрологічного режиму річки Молочна та струмка Кізіярського.

Відходи. Місто характеризується значним рівнем утворення і накопичення великих обсягів промислових і побутових відходів. Реалізація цілі В.3.2 «Створення ефективної системи управління відходами» має сприяти зменшенню обсягів утворення ТПВ, а також рекультивациі полігону та будівництву сміттєпереробного комплексу.

Вплив на земельні ресурси. Внаслідок реалізації Стратегії не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу, поява таких загроз, як зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози.

Вплив на біорізноманіття та рекреаційні зони. В Стратегії не передбачається реалізація завдань, які можуть призвести до негативного впливу на біорізноманіття. Натомість реалізація оперативної цілі В.3.1 «Сприяння збереженню екосистеми міста» має сприяти озелененню міста та зростанню кількості сучасних зелених зон.

Вплив на культурну спадщину. Реалізація Стратегії не має призводити до негативного впливу на наявні об'єкти історико-культурної спадщини. Разом з тим, реалізація оперативних цілей С.3.1 «Формування міжкультурної діалогової платформи» має сприяти збереженню історико-культурної спадщини.

Вплив на населення та інфраструктуру. Стратегія не передбачає появу нових ризиків для здоров'я населення міста. Може мати місце вплив на транспортну систему, оскільки планується розбудова автомагістралей Мелітопольського району. Разом з тим, планується розвиток дорожньої інфраструктури, який передбачає створення безпечної системи дорожнього руху, оптимізацію системи паркування, облаштування міста вело- та пішохідними доріжками.

Екологічне управління, моніторинг та інше. Стратегія не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки. Разом з тим, реалізація стратегічної цілі В.1 «Підвищення ефективності міської інфраструктури» має сприяти зменшенню споживання палива та енергії.

Кумулятивний вплив. Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Таким чином, реалізація Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох оперативних цілей Стратегії може призвести до покращення екологічної ситуації в місті.

6. Рекомендації СЕО

Даний розділ був сформований на основі пропозицій, наданих членами Робочої групи з проведення Стратегічної екологічної оцінки Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року. Ці пропозиції, які наведені в табл. 6 мають бути розглянуті розробниками Стратегії та за можливістю враховані. Робочою групою запропоновано ряд оперативних завдань, реалізація яких може сприяти поліпшенню екологічної ситуації в місті.

Під час розробки Стратегії була налагоджена тісна співпраця між Робочою групою з проведення Стратегічної екологічної оцінки та розробниками Стратегії.

Таблиця 6. Врахування пропозицій Робочої групи з СЕО до Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року

Напрямок, ціль	Пропозиції Робочої групи	Стан врахування
Стратегічний напрям А. «Місто розвиненого бізнесу зі сприятливими умовами для інвестування»		
Стратегічна ціль А.1. Залучення інвестицій та інфраструктура підтримки розвитку бізнесу		
А.1.3. Створення якісних інвестиційних продуктів та умов для інвестування	<u>Додати завдання:</u> Розроблення критеріїв екологічної безпечності інвестиційних проектів і застосування цих критеріїв під час підготовки та відбору інвестиційних пропозицій	Додано завдання: Розробка та врахування критеріїв екологічної безпечності інвестиційних проектів під час підготовки та відбору інвестиційних пропозицій
	<u>Додати завдання:</u> Проведення комплексної еколого-містобудівної реабілітації «браунфілдів» для поліпшення екологічного стану міста, <u>Додати завдання:</u> Розроблення критеріїв екологічної безпечності інвестиційних проектів покращення естетичних якостей міського середовища та його мікроклімату	Враховано
Стратегічна ціль А.2. Формування сприятливого бізнес-середовища та просування продукції на зовнішні ринки		
А.2.3. Розвиток інфраструктури підтримки бізнесу	<u>Додати завдання:</u> Сприяння розвитку екологічно дружнього («зеленого») малого та середнього бізнесу	Враховано
Стратегічна ціль А.3. Розвиток трудового потенціалу		
А.3.1. Розбудова системи забезпечення підприємств міста кваліфікованими кадрами	<u>Додати завдання:</u> Проведення тренінгів для представників МСБ з питань «зеленого» бізнесу, енергоменеджменту, альтернативної енергетики та збалансованих моделей споживання і виробництва	Враховано
Стратегічна ціль А.4. Муниципальний маркетинг та розвиток туризму		
А.4.2. Створення унікальних туристичних продуктів	До завдання «Створення унікальних сертифікованих туристичних маршрутів» додати слова «... в тому числі екологічних»	Враховано
	<u>Додати завдання:</u> Розвиток зеленого туризму	Враховано

Стратегічний напрям В. «Місто ресурсоефективної та екобезпечної інфраструктури»		
Стратегічна ціль В.1. Підвищення ефективності міської інфраструктури		
В.1.1. Забезпечення ефективної енергетичної політики	<u>Додати завдання:</u> Впровадження заходів і проектів Плану дій зі сталого енергетичного розвитку (ПДСЕР)	Враховано
Стратегічна ціль В.3. Покращення стану довкілля та екологічна безпека міста		
В.3.1. Сприяння збереженню екосистеми міста	<u>Додати оперативну ціль:</u> Поліпшення екологічного стану річок і водойм міста	В ціль В.3.1 додано завдання: Поліпшення гідрологічного режиму та екологічного стану річки Молочної
	<u>Додати завдання:</u> Збільшення площі зелених насаджень міста	Додано завдання: Збільшення кількості сучасних зелених зон і інсталяцій
В.3.3. Підвищення екологічної свідомості мешканців міста	<u>Додати завдання:</u> Проведення масово-роз'яснювальної роботи серед жителів міста, особливо дітей молодшого віку, учнів і молоді, щодо енергозбереження та запобігання змінам клімату	Враховано
Стратегічний напрям С. Місто ефективного врядування та сучасних публічних послуг		
Стратегічна ціль С.1. Формування ефективної політики партнерства в муніципальному управлінні		
С.1.1. Управління організаційною ефективністю	<u>Додати завдання:</u> Підвищити рівень обізнаності керівників підприємств і жителів міста з питань охорони довкілля та екологічної безпеки	Враховано
С.1.4. Залучення громадськості до управління містом, зокрема молоді	<u>Додати завдання:</u> Створення системи залучення жителів міста до розв'язання екологічних проблем	Враховано
	<u>Додати завдання:</u> Підтримка громадських екологічних ініціатив, в тому числі молодіжних	Враховано
Стратегічна ціль С.3. Формування сучасного інклюзивного культурного, освітнього та спортивного простору міста		
С.3.5. Підвищення ефективності мережі закладів освіти	В завдання «Забезпечення впровадження інноваційних навчальних програм: «Нова українська школа» «Інтелект нації» й інших інноваційних навчальних програм» додати програму «Освіта для сталого розвитку»	Враховано
	<u>Додати завдання:</u> Розроблення для навчальних закладів міста програм екологічної освіти та освіти для збалансованого (сталого) розвитку	Враховано

7. Організація моніторингу фактичного впливу Стратегії на довкілля

СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Стратегії. Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації Стратегії, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, у тому числі здоров'я населення, від реалізації затвердженого плану або програми (ст. 12). Результати моніторингу мають бути доведені до відома природоохоронних органів і органів охорони здоров'я, а також громадськості.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію плану або програми;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, що план або програма виконується відповідно до затвердженого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Організація моніторингу вимагає визначення того, хто повинен здійснювати моніторинг, хто повинен забезпечувати доступ до результатів, що має бути предметом моніторингу, яка інформація повинна оприлюднюватися (безпосередні дані вимірювань або результати їх аналізу), де слід здійснювати моніторинг, з якою періодичністю і протягом якого часу, коли слід оприлюднити результати, які методи моніторингу та поширення інформації слід використовувати.

Для організації моніторингу можуть бути використані існуючі системи моніторингу та інформаційні системи або вони мають бути спеціально удосконалені для цілей СЕО.

Для організації моніторингу у Стратегії пропонується створити Комітет з управління впровадженням. До складу Комітету мають входити представники органу місцевого самоврядування, громадськості і бізнесу (міський голова та його заступники, керівники управлінь і відділів міськвиконкому, приватні підприємці, представники об'єднань громадян).

Підсумки моніторингу підводяться один раз на рік у вигляді річних звітів.

Фіксуються та аналізуються: а) ступінь виконання кожного завдання проєкта; б) невиконані завдання, причини відхилення, пропозиції; в) дані за індикаторами, що відображають результат реалізації проєктів; г) оцінка потреб у фінансуванні; д) пропозиції щодо вдосконалення діючої системи моніторингу.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого числа відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів та аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Стратегії індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори:

- економія бюджетних коштів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- економія енергетичних ресурсів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- обсяги коштів МТД, кредитів, інвестиційних ресурсів фінансових установ в проєкти енергоефективності, залучені містом;
- обсяги коштів залучених населенням в рамках «теплих кредитів»;
- зменшення / збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення;
- обсяг фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- кількість осіб, залучених до заходів з екологічної освіти.

Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані (див. табл. 7).

Таблиця 7. Екологічні індикатори для моніторингу виконання Стратегії

№	Індикатор
Забруднення повітря	
1.	Викиди найпоширеніших забруднюючих речовин (оксид вуглецю, пил, діоксиди азоту та сірки) в атмосферне повітря
Водні ресурси	
2.	Обсяги забору та використання прісної води
3.	Обсяги скидання очищених і недостатньо очищених зворотних вод у водні об'єкти
4.	Якість води у р. Молочна і струмках
Озеленення	
5.	Рівень озеленення території міста
Відходи	
6.	Обсяги утворення ТПВ на території міста
7.	Обсяги утилізованих промислових відходів
8.	Обсяги накопичених промислових відходів
Здоров'я населення	
9.	Рівень захворюваності населення міста

8. Висновки

1. Стратегія розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року базується на принципі збалансованого розвитку, оскільки стратегічні напрями розвитку міста, визначені в Стратегії, охоплюють економічну, екологічну і соціальну складові розвитку.
 2. Екологічна ситуація на території міста характеризується відносною стабільністю показників. Разом з тим, на території міста спостерігається забруднення і замулення поверхневих водотоків, забруднення атмосферного повітря транспортом, перевантаження Мелітопольського міського полігону твердих побутових відходів, недостатній рівень озеленення міста, незадовільний технічний стан очисних споруд, каналізаційних насосних станцій, зношеність технологічного обладнання, незадовільний технічний стан (руйнування) колекторів міської каналізаційної системи.
 3. Аналіз тенденцій змін стану довкілля в місті вказує на незначне зниження кількості викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря, погіршення якості очищення зворотних вод, зростання забруднення поверхневих водотоків, коливання обсягів утворення і утилізації відходів. Загальні обсяги накопичених відходів I-IV класів небезпеки зростають, але темпи зростання уповільнилися.
 4. Стратегія в цілому спрямована на зменшення техногенного впливу на довкілля. Цілі Стратегії узгоджуються з регіональними екологічними цілями, визначеними в «Стратегії розвитку Запорізької області на період до 2020 року».
 5. Антропогенними чинниками змін у Мелітополі є розвиток промислових підприємств у галузях машинобудування, харчової та легкої промисловості, діяльність яких призводить до забруднення довкілля. Значним чинником змін антропогенного характеру може бути розвиток бізнесу та залучення інвестицій, якщо не будуть дотримані екологічні вимоги. Значним антропогенним чинником є тверді побутові відходи, а також їх розміщення та переробка. Важливим антропогенним чинником є замулення та забруднення поверхневих водотоків, що пов'язано з недостатньо ефективною роботою очисних споруд і незадовільним станом каналізаційних мереж. Одним з найважливіших чинників змін природного характеру, що можуть вплинути на розвиток міста, є зміна клімату. На екологічну ситуацію може вплинути демографічний чинник, оскільки в останні роки в місті спостерігається ускладнення демографічної ситуації.
 6. Реалізація Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох оперативних цілей Стратегії може призвести до покращення екологічної ситуації в місті.
 7. Ймовірність того, що реалізація Стратегії призведе до таких можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.
 8. Моніторинг ефективності впровадження Стратегії за допомогою екологічних індикаторів є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Стратегія, та необхідною передумовою забезпечення збалансованості розвитку міста. Необхідно передбачити регулярність збору моніторингових даних за визначеними екологічними індикаторами та їх постійний аналіз для належного врахування екологічної складової в процесі прийняття рішень щодо планування розвитку у майбутньому.
- З огляду на зазначене можна стверджувати, що в цілому розроблення Стратегії розвитку міста Мелітополя на період до 2030 року було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації. Реалізація Стратегії за умови дотримання екологічних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля.

Додаток 1. Список учасників Робочої групи з проведення стратегічної екологічної оцінки

№ з/п	ПІБ	Посада
1.	Федоров Іван Сергійович	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради, голова робочої групи
2.	Прийма Сергій Миколайович	Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів ради
3.	Серова Світлана Вікторівна	Заступник начальника управління стратегічного розвитку міста виконавчого комітету Мелітопольської міської ради
4.	Григорович Олександра Валеріївна	Начальник відділу муніципального маркетингу та туризму управління стратегічного розвитку міста виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області
5.	Громико Олексій Сергійович	Начальник відділу з благоустрою та екології виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області
6.	Саприкіна Лариса Олександрівна	Начальник відділу охорони здоров'я Мелітопольської міської ради Запорізької області
7.	Склярів Роман Васильович	Завідувач Відокремленого підрозділу "Мелітопольський міський відділ ДУ „Запорізький обласний лабораторний центр МОЗ України” (за згодою)
8.	Бойко Наталія Іванівна	Консультант зі стратегічного планування проекту ПРОМІС (за згодою)
9.	Копмаль Олена Василівна	Заступник начальника відділу з благоустрою та екології виконавчого комітету Мелітопольської міської ради Запорізької області
10.	Марушевський Геннадій Борисович	Консультант з питань охорони довкілля проекту ПРОМІС (за згодою)
11.	Оленковська Лариса Павлівна	Консультант проекту ПРОМІС (за згодою)
12.	Воровка Володимир Петрович	Завідувач кафедри екологічної безпеки та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор географічних наук, директор ПП «Центр екологічного управління» (за згодою)
13.	Демченко Віктор Олексійович	завідувач Міжвідомчою лабораторією моніторингу екосистем Азовського моря Одеського філіалу Інституту біології південних морів ім. О.О. Ковалевського та Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, доктор біологічних наук, науковий співробітник ПП «Центр екологічного управління» (за згодою)
14.	Сіохін Валерій Дмитрович	Директор Науково-навчального центру „Біорізноманіття” Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Богдана Хмельницького, керівник громадської екологічної організації „Лагуна” (за згодою)
15.	Мовчан Сергій Іванович	Голова Басейнової ради річок Приазов'я
16.	Барабоха Наталія Миколаївна	Начальник наукового відділу Приазовського національного природного парку